॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

यदुभौ विमुच्यातिथ्यं गृह्णीयाद्यज्ञं विच्छिन्द्याद्यदुभावविमुच्य यथानागतायातिथ्यं क्रियते तादृगेव तद्विमुक्तोऽन्योऽनड्वान्भवत्यविमुक्तऽन्योऽथातिथ्यं गृह्णाति यज्ञस्य सन्तत्यै पत्न्यन्वारभते पत्नी हि पारीणह्यस्येशे पत्नियैवानुमतं निर्वपति यद्वै पत्नीं यज्ञस्य करोति मिथुनं तदथो पत्निया एव (१)

एष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै यावद्विर्वै राजानुचरैरागच्छति सर्वेभ्यो वै तेभ्य आतिथ्यं क्रियते छन्दाꣳसि खलु वै सोमस्य राज्ञोऽनुचराण्यग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैतेन करोति सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह त्रिष्टुभ एवैतेन करोत्यतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह जगत्यै (२)

एवैतेन करोत्यग्नये त्वा रायस्पोषदात्रे विष्णवे त्वेत्याहानुष्टुभ एवैतेन करोति श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैतेन करोति पञ्च कृत्वो गृह्णाति पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ्सत्याद्गायत्रिया उभयत आतिथ्यस्य क्रियत इति यदेवादः सोममा (३)

अहरत्तस्माद्गायत्रिया उभयत आतिथ्यस्य क्रियते पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्च शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदातिथ्यं नवकपालः

पुरो॒डाशौ॑ भवति॒ तस्मा॑न्नव॒धा शिरो॒ विष्यू॑त॒न्नव॑कपालः पुरो॒डाशौ॑ भवति॒ ते त्रय॑स्त्रिकपा॒लास्त्रि॒वृता॒ स्तोमे॑न॒ सम्मि॑तास्तेज॑स्त्रि॒वृत्तेज॑ ए॒व य॒ज्ञस्य॑ शी॒र्षं द॑धाति॒ नव॑कपालः पुरो॒डाशौ॑ भवति॒ ते त्रय॑स्त्रिकपा॒लास्त्रि॒वृता॑ प्रा॒णेन॒ सम्मि॑तास्त्रि॒वृद्वै (४)

प्रा॒णस्त्रि॒वृत॑मे॒व प्रा॒णम॑भिपू॒र्वं य॒ज्ञस्य॑ शी॒र्षं द॑धाति प्र॒जाप॑ते॒र्वा ए॒तानि॒ पक्ष्मा॑णि॒ यद॑श्ववाला ऐ॑क्षवी ति॒रश्ची॒ यदाश्व॑वालः प्रस्त॒रो भव॑त्यैक्ष॒वी ति॒रश्ची॑ प्र॒जाप॑तेरे॒व तच्चक्षुः॒ सम्भ॑रति दे॒वा वै या आहु॑ती॒रजु॑हवु॒स्ता असु॑रा नि॒ष्काव॑माद॒न्ते दे॒वाः का॑र्ष्म॒र्यम॑पश्यन्कर्म॒ण्यो॑ वै कर्मै॑नेन कुर्वी॒तेति॒ ते का॑र्ष्मर्य॒मया॑न्परि॒धीन् (५)

अ॒कु॒र्व॒त॒ तैर्वै ते रक्षा॒ꣳस्यपा॑घ्नत॒ यत्का॑र्ष्मर्य॒मयाः॑ परि॒धयो॒ भव॑न्ति॒ रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै॒ सꣳस्प॑र्शयति॒ रक्ष॑सा॒मन॑न्ववचाराय॒ न पु॒रस्ता॒त्परि॑ दधात्यादि॒त्यो ह्येवोद्य॑न्पु॒रस्ता॒द्रक्षा॒ꣳस्यप॒हन्त्यू॒र्ध्वे स॒मिधा॒वा द॑धात्यु॒परि॑ष्टादे॒व रक्षा॒ꣳस्यप॑हन्ति॒ यजु॑षा॒न्यां तू॒ष्णीम॒न्यां मि॑थुन॒त्वाय॒ द्वे आ द॑धाति द्वि॒पाद्यज॑मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति (६)

अ॒ग्निश्च॒ वा ए॒तौ सोम॑श्च क॒था सोमा॑याति॒थ्यं क्रि॒यते॒ नाग्नय॒ इति॒ यद॒ग्नाव॒ग्निं म॑थि॒त्वा प्र॒हर॑ति॒ तेने॒वाग्नय॑ आति॒थ्यं क्रि॑यते-ऽथो॒ खल्वा॑हुर॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ इति॒ यद्ध॒विरा॒साद्याग्निं मन्थ॑ति

ह॒व्यायै॒वास॑न्नाय॒ सर्वा॑ दे॒वता॑ जनयति॥ (७)

पत्नि॑या ए॒व जग॑त्या॒ आ त्रि॒वृद्वे पं॑रि॒धीन् व॑द॒न्त्येक॑चत्वारिꣳशच्च॥ [१]

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आस॒न्ते दे॒वा मि॒थो विप्रि॑या आस॒न्तेऽ ३ न्यो॑न्यस्मै॒ ज्यैष्ठ्या॒याति॑ष्ठमानाः पञ्च॒धा व्य॑क्रामन्नग्निर्वसु॑भिः सोमो॑ रु॒द्रैरिन्द्रो॑ म॒रुद्भि॒र्वरु॑ण आदि॒त्यैर्बृह॒स्पति॒र्विश्वै॑र्दे॒वैस्ते॑-ऽमन्य॒न्तासु॑रेभ्यो॒ वा इ॒दं भ्रातृ॑व्येभ्यो रध्यामो॒ यन्मि॒थो विप्रि॑याः स्मो या न॑ इ॒माः प्रि॒यास्त॒नुव॒स्ताः स॒मव॑द्यामहै॒ ताभ्यः॒ स निर्ऋ॑च्छा॒द्यः (८)

नः॒ प्र॒थमोऽ ३ न्यो॑न्यस्मै॒ द्रुह्या॒दिति॒ तस्मा॒द्यः सता॑नूनम्रिणाम्प्रथमे॑ द्रुह्य॑ति॒ स आर्ति॒मार्च्छ॑ति॒ यत्ता॑नूनम्रꣳ स॑मव॒द्यति॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै॒ भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति॒ पञ्च॒ कृत्वोऽव॑ द्यति पञ्च॒धा हि ते तथ्स॑म॒वाद्य॒न्ताथो॒ पञ्चा॑क्षरा प॒ङ्क्तिः पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रुन्ध॒ आप॑तये त्वा गृह्णा॒मीत्या॑ह प्रा॒णो वै (९)

आप॑तिः प्रा॒णमे॒व प्री॑णाति॒ परि॑पतय॒ इत्या॑ह॒ मनो॒ वै परि॑पति॒र्मन॑ ए॒व प्री॑णाति॒ तनूनम्र॒ इत्या॑ह त॒नुवो॒ हि ते ताः स॑म॒वाद्य॑न्त शाक्व॒रायेत्या॑ह॒ शक्त्यै॒ हि ते ताः स॑म॒वाद्य॑न्त॒ शक्व॒न्नोजि॑ष्ठा॒येत्या॒हौजि॑ष्ठꣳ हि ते तदा॒त्मनः॑ सम॒वाद्य॒न्तानाधृ॑ष्टमस्यनाधृ॒ष्यमित्या॒हानाधृ॑ष्टꣳ ह्येत॑दनाधृ॒ष्यं दे॒वाना॒मोजः॑ (१०)

इत्या॑ह दे॒वाना॒ꣳ ह्येत॑दोजो॑ऽभिशस्ति॒पा अ॑नभिशस्ते॒न्यमित्या॑हा

ह्येतदनभिशस्तेन्यमनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामित्याह यथायजुरेवैतद् घृतं वै देवा वज्रं कृत्वा सोममघ्नन्तिकमिव खलु वा अस्यैतच्चरन्ति यत्तानूनप्रेणं प्रचरन्त्यꣳशुरꣳशुस्ते देव सोमा प्यायतामित्याह यत् (११)

एवास्यापुवायते यन्मीयते तदेवास्यैतेना प्याययत्या तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्वेत्याहोभावेवेन्द्रं च सोमं चा प्याययत्या प्याययं सखीँन्थ्सन्या मेधयेत्याहर्त्विजो वा अस्य सखायस्तानेवा प्याययति स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीय (१२)

इत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शाँस्ते प्र वा एतँऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते ये सोममाप्याययन्त्यन्तरिक्षदेवत्यो हि सोम आप्यायित एष्टा रायः प्रेषे भगायेत्याह द्यावापृथिवीभ्यामेव नमस्कृत्यास्मिँल्लोके प्रति तिष्ठन्ति देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा बिभ्यतो-ऽग्निम्प्राविशन्तस्मादाहुरग्निः सर्वा देवता इति ते (१३)

अग्निमेव वरूथं कृत्वासुरानभ्यभवन्नग्निमिव खलु वा एष प्र विशति योऽवान्तरदीक्षामुपैति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना पराँस्य भ्रातृव्यो भवत्यात्मानमेव दीक्षयां पाति प्रजामवान्तरदीक्षयां सन्तरां मेखलाꣳ समायच्छते प्रजा ह्यात्मनोऽन्तरतरा तप्तव्रतो भवति मदन्तीभिर्मार्जयते निर्ह्यग्निः शीतेन वायति समिद्ध्यै या ते अग्ने रुद्रिया तनूरित्याह स्वयैवैनद्देवतया व्रतयति सयोनित्वाय

शान्त्यै॑॥ (१४)

यो वा ओजं॑ आहु॒ यदंशी॒येति॒ तैँऽग्न॒ एका॑दश च॥ [२]

तेषा॒मसु॑राणान्ति॒स्रः पुरं॒ आसन्नय॒स्मय्य॑व॒माऽथं॑ रज॒ताऽथ॒ हरि॑णी॒ ता दे॒वा जेतु॒न्नाशं॑क्नुव॒न्ता उ॑प॒सदे॒वाजि॑गीष॒न्तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॒ यश्च॒ नोप॒सदा॒ वै म॑हापु॒रं ज॑य॒न्तीति॒ त इषु॒ꣳ सम॑स्कुर्वताग्निमनी॑क॒ꣳ सोम॑ꣳ श॒ल्यं विष्णु॒न्तेज॑न॒न्तैँऽब्रुव॒न्क इ॒माम॑सिष्य॒तीति॑ (१५)

रु॒द्र इत्य॑ब्रुवन्रु॒द्रो वै क्रू॒रः सोँऽस्य॒त्विति॒ सोँऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणा अ॒हमे॒व प॑शू॒नामधि॑पतिरसा॒नीति॒ तस्माँद्रु॒द्रः प॑शू॒नामधि॑पति॒स्ताꣳ रु॒द्रोऽवा॑सृज॒थ्स ति॒स्रः पुरो॑ भि॒त्त्वैभ्यो लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दत॒ यदु॑प॒सदं॑ उपस॒द्यन्ते॒ भ्रातृ॑व्यपराणुत्त्यै॒ नान्यामाहु॑तिं पु॒रस्ताँज्जुहुयाद्यद॒न्य पु॒रस्ताँज्जुहु॒यात् (१६)

अ॒न्यन्मुखं॑ कुर्याथ्स्रु॒वेणा॑घा॒रमा घा॑रयति य॒ज्ञस्य॒ प्रज्ञा॑त्यै परा॑ङति॒क्रम्य॑ जुहोति॒ परा॑च एवैभ्यो लो॒केभ्यो॒ यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्या॒न्प्र णु॑दते॒ पुन॑रत्या॒क्रम्योप॒सदं॑ जुहोति प्र॒णुद्यैवैभ्यो लो॒केभ्यो॒ भ्रातृ॑व्याञ्जित्वा भ्रातृ॑व्यलो॒कम॒भ्यारो॑हति दे॒वा वै याः प्रा॒तरु॑प॒सदं॑ उ॒पासी॑द॒न्नह्न॒स्ताभि॒रसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त॒ याः सा॒यꣳ रात्रि॑यै॒ ताभि॒र्यथ्सा॒यम्प्रा॑तरुप॒सदः॑ (१७)

उ॒प॒स॒द्यन्तेँऽहोरा॒त्राभ्या॑मे॒व तद्यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्या॒न्प्र णु॑दते॒ याः

प्रातर्याज्याः स्युस्ताः सायं पुरोनुवाक्याः कुर्यादयातयामत्वाय तिस्र उपसद उपैति त्रय इमे लोका इमानेव लोकान्प्रीणाति षट्थ्सम्पद्यन्ते षड्वा ऋतव ऋतूनेव प्रीणाति द्वादशाहीने सोम उपैति द्वादश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरमेव प्रीणाति चतुर्विꣳशतिः सम् (१८)

पद्यन्ते चतुर्विꣳशतिरर्धमासा अर्धमासानेव प्रीणात्यारग्रामवान्त कामयेतास्मिन्मे लोकेऽर्धुकꣳ स्यादित्येकमग्रेऽथे द्वावथ त्रीनथं चतुर एषा वा आरग्रावान्तरदीक्षास्मिन्नेवास्मै लोकेऽर्धुकम्भवति परोवरीयसीमवान्तरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतामुष्मिन्मे लोके-ऽर्धुकꣳ स्यादिति चतुरोऽग्रेऽथ त्रीनथ द्वावथैकमेषा वै परोवरीयस्यवान्तरदीक्षामुष्मिन्नेवास्मै लोकेऽर्धुकम्भवति॥ (१९)

असिष्यतीति जुहुयाथ्सायम्प्रातरुपसदश्चतुर्विꣳशतिः सश्चतुरोऽग्रे षोडश च॥ [३]

सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति य उपसद उपयन्ति तेषां य उन्नयते हीयत एव स नोदनेषीति सून्नीयमिव यो वै स्वार्थतां यताꣳ श्रान्तो हीयत उत स निष्ठ्यायं सह वसति तस्माथ्सकृदुन्नीय नापरमुन्नयेत दध्नोन्नयेतैतद्वै पशूनाꣳ रूपꣳ रूपेणैव पशूनव रुन्धे (२०)

यज्ञो देवेभ्यो निलायत विष्णू रूपं कृत्वा स पृथिवीम्प्राविशत्तं देवा हस्तान्थ्सꣳरभ्यैच्छन्तमिन्द्रं उपर्युपर्यत्यक्रामथ्सोऽब्रवीत्को मायमुपर्युपर्यत्यक्रमीदित्यहं दुर्गे हन्तेत्यथ कस्त्वमित्यहं

दुर्गादाहर्तेति सोऽब्रवीद्दुर्गे वै हन्तावोचथा वराहोऽयं वाममोषः (२१)

सप्तानां गिरीणाम्परस्ताद्वित्तं वेद्यमसुराणाम्बिभर्ति तं जहि यदि दुर्गे हन्तासीति स दर्भपुञ्जीलमुद्बृह्य सप्त गिरीन्भित्त्वा तमहन्थ्सोऽब्रवीद्दुर्गाद्वा आहर्तावोचथा एतमा हरेति तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञमाहरद्यत्तद्वित्तं वेद्यमसुराणामविन्दन्त तदेकं वेद्यै वेदित्वमसुराणाम् (२२)

वा इयमग्र आसीद्यावदासीनः परापश्यति तावद्देवानान्ते देवा अब्रुवन्नस्त्वेव नोऽस्यामपीति कियद्वो दास्याम इति यावदियꣳ सलावृकी त्रिः परिक्रामति तावन्नो दत्तेति स इन्द्रः सलावृकी रूपं कृत्वेमां त्रिः सर्वतः पर्यक्रामत्तदिमामविन्दन्त यदिमामविन्दन्त तद्वेद्यै वेदित्वम् (२३)

सा वा इयꣳ सर्वैव वेदिरियति शक्ष्यामीति त्वा अवमाय यजन्ते त्रिꣳशत्पदानि पश्चात्तिरश्ची भवति षड्विꣳशत्प्राची चतुर्विꣳशतिः पुरस्तात्तिरश्ची दशदश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्ध उद्धन्ति यदेवास्या अमेध्यं तदप हन्त्युद्धन्ति तस्मादोषधयः परा भवन्ति बर्हिः स्तृणाति तस्मादोषधयः पुनरा भवन्त्युत्तरं बर्हिष उत्तरबर्हिः स्तृणाति प्रजा वै बर्हिर्यजमान उत्तरबर्हिर्यजमानमेवायजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानोऽयजमानादुत्तरः॥ (२४)

रुन्धे वाममोषो वैदित्वमसुराणां वेदित्वं भवन्ति पञ्चविꣳशतिश्च॥ [४]

यद्वा अनीशानो भारमादत्ते वि वै स लिशते यद्वादश साह्नस्योपसदः स्युस्तिस्रोऽहीनस्य यज्ञस्य विलोम क्रियेत तिस्र एव साह्नस्योपसदो द्वादशाहीनस्य यज्ञस्य सवीर्यत्वायाथो सलोम क्रियते वथ्सस्यैकः स्तनो भागी हि सोऽथैकꣳ स्तनं व्रतमुपैत्यथ द्वावथ त्रीनथ चतुर एतद्वै (२५)

क्षुरपवि नाम व्रतं येन प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते प्रति जनिष्यमाणानथो कनीयसैव भूय उपैति चतुरोऽग्रे स्तनान्व्रतमुपैत्यथ त्रीनथ द्वावथैकमेतद्वै सुजघनं नाम व्रतं तपस्यꣳ सुवर्ग्यमथो प्रैव जायते प्रजया पशुभिर्यवागू राजन्यस्य व्रतं क्रूरेव वै यवागूः क्रूर इव (२६)

राजन्यो वज्रस्य रूपꣳ समृद्ध्या आमिक्षा वैश्यस्य पाकयज्ञस्य रूपं पुष्ट्यै पयो ब्राह्मणस्य तेजो वै ब्राह्मणस्तेजः पयस्तेजसैव तेजः पय आत्मन्धत्तेऽथो पयसा वै गर्भा वर्धन्ते गर्भ इव खलु वा एष यद्दीक्षितो यदस्य पयो व्रतम्भवत्यात्मानमेव तद्वर्धयति त्रिव्रतो वै मनुरासीद्द्विव्रता असुरा एकव्रताः (२७)

देवाः प्रातर्मध्यन्दिने सायं तन्मनोर्व्रतमासीत्पाकयज्ञस्य रूपं पुष्ट्यै प्रातश्च सायं चासुराणां निर्मध्यं क्षुधो रूपं ततस्ते पराभवन्मध्यन्दिने मध्यरात्रे देवानां ततस्तेऽभवन्थ्सुवर्गं लोकमायन् यदस्य मध्यन्दिने मध्यरात्रे व्रतम्भवति मध्यतो

वा अन्नेन भुञ्जते मध्यत एव तदूर्जं धत्ते भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मनाँ (२८)

पराँऽस्य भ्रातृव्यो भवति गर्भो वा एष यद्दीक्षितो योनिर्दीक्षितविमितं यद्दीक्षितो दीक्षितविमितात्प्रवसेद्यथा योनेर्गर्भः स्कन्दति तादृगेव तन्न प्रवस्तव्यमात्मनो गोपीथायैष वै व्याघ्रः कुलगोपो यदग्निस्तस्माद्यद्दीक्षितः प्रवसेथ्स एनमीश्वरोऽनूत्थाय हन्तोर्न प्रवस्तव्यमात्मनो गुप्त्यै दक्षिणतः शय एतद्वै यजमानस्यायतनꣳ स्व एवायतने शयेऽग्निमभ्यावृत्य शये देवता एव यज्ञमभ्यावृत्य शये॥ (२९)

एतद्वै क्रूर इवैकव्रता आत्मना यजमानस्य त्रयोदश च॥ [५]

पुरोहविषि देवयजने याजयेद्यं कामयेतोपैनमुत्तरो यज्ञो नमेदभि सुवर्गं लोकं जयेदित्येतद्वै पुरोहविर्देवयजनं यस्य होताँ प्रातरनुवाकमनुब्रुवन्नग्निमुप आदित्यमभि विपश्यत्युपैनमुत्तरो यज्ञो नमत्यभि सुवर्गं लोकं जयत्याप्ते देवयजने याजयेद्भ्रातृव्यवन्तम्पन्थाँ वाधिस्पर्शयेत्कर्तं वा यावन्नानसे यातवै (३०)

न रथायैतद्वा आप्तं देवयजनमाप्नोत्येव भ्रातृव्यं नैनम्भ्रातृव्य आप्नोत्येकोन्नते देवयजने याजयेत्पशुकाममेकोन्नताद्वै देवयजनादङ्गिरसः पशूनसृजन्तान्तरा सदोहविर्धाने उन्नतꣳ स्यादेतद्वा एकोन्नतं देवयजनम्पशुमानेव भवति त्र्युन्नते

देवयजने याजयेथ्सुवर्गकामञ्च्युन्नताद्वै देवयजनादङ्गिरसः सुवर्गं लोकमायन्नन्तराहवनीयं च हविर्धानं च (३१)

उन्नतꣳ स्यादन्तरा हविर्धानं च सदश्चान्तरा सदश्च गार्हपत्यं चैतद्वै च्युन्नतं देवयजनꣳ सुवर्गमेव लोकमेति प्रतिष्ठिते देवयजने याजयेत्प्रतिष्ठाकाममेतद्वै प्रतिष्ठितं देवयजनं यथ्सर्वतः समम्प्रत्येव तिष्ठति यत्रान्याअन्या ओषधयो व्यतिषक्ताः स्युस्तद्याजयेत्पशुकाममेतद्वै पशूनाꣳ रूपꣳ रूपेणैवास्मै पशून् (३२)

अव रुन्धे पशुमानेव भवति निर्ऋतिगृहीते देवयजने याजयेद्यं कामयेत निर्ऋत्यास्य यज्ञं ग्राहयेयमित्येतद्वै निर्ऋतिगृहीतं देवयजनं यथ्सदृश्यै सत्या ऋक्षन्निर्ऋत्यैवास्य यज्ञं ग्राहयति व्यावृत्ते देवयजने याजयेद्यावृत्कामं यम्पात्रे वा तल्पे वा मीमाꣳसेरन्प्राचीनमाहवनीयात्प्रवणꣳ स्यात्प्रतीचीनं गार्हपत्यादेतद्वै व्यावृत्तं देवयजनं वि पाप्मना भ्रातृव्येणा वर्तते नैनम्पात्रे न तल्पे मीमाꣳसन्ते कार्ये देवयजने याजयेद्भूतिकामं कार्यो वै पुरुषो भवत्येव॥ (३३)

यातवै हविर्धानंञ्च पशून्पाप्मनाऽष्टादश च॥ [६]

तेभ्य उत्तरवेदिः सिꣳही रूपं कृत्वोभयानन्तरापक्रम्यातिष्ठत्ते देवा अमन्यन्त यतरान् वा इयमुपावथ्स्यति त इदं भविष्यन्तीति

तामुपामन्त्रयन्त साब्रवीद्वरं वृणै सर्वान्मया कामान्व्यश्ञवथ पूर्वां तु माऽग्नेराहुतिरश्ञवता इति तस्मादुत्तरवेदिम्पूर्वामग्नेर्व्याघारयन्ति वारंवृतꣳ ह्यस्यै शम्यया परि मिमीते (३४)

मात्रैवास्यै साऽथो युक्तेनैव युक्तमव रुन्धे वित्तायनी मेऽसीत्याह वित्ता ह्येनानावत्तिक्तायनी मेऽसीत्याह तिक्तान् ह्येनानावदवतान्मा नाथितमित्याह नाथितान् ह्येनानावदवतान्मा व्यथितमित्याह व्यथितान् ह्येनानावद्विदेरग्निर्नभो नाम (३५)

अग्ने अङ्गिर इति त्रिर्हरति य एवैषु लोकेष्वग्नयस्तानेवाव रुन्धे तूष्णीं चतुर्थꣳ हरत्यनिरुक्तमेवाव रुन्धे सिꣳहीरसि महिषीरसीत्याह सिꣳहीर्ह्येषा रूपं कृत्वोभयानन्तरापक्रम्यातिष्ठदुरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह यजमानमेव प्रजया पशुभिः प्रथयति ध्रुवा (३६)

असीति सꣳ हन्ति धृत्यै देवेभ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः शुम्भस्वेत्यव चोक्षति प्र च किरति शुद्ध्या इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पात्वित्याह दिग्भ्य एवैनां प्रोक्षति देवाꣳश्चेदुत्तरवेदिरुपावर्तीह वि जयामहा इत्यसुरा वज्रमुद्यत्य देवानभ्यायन्त तानिन्द्रघोषो वसुभिः पुरस्तादप (३७)

अनुदत मनोजवाः पितृभिर्दक्षिणतः प्रचेता रुद्रैः पश्चाद्विश्वकर्मादित्यैरुत्तरतो यदेवमुत्तरवेदिं प्रोक्षति दिग्भ्य

एव तद्यजमानो भ्रातृव्यान्प्रणुदत इन्द्रो यतीँन्थ्सालावृकेभ्यः प्रायच्छत्तान्दक्षिणत उत्तरवेद्या आदन् यत्प्रोक्षणीनामुच्छिष्येत तद्दक्षिणत उत्तरवेद्यै नि नयेद्यदेव तत्र क्रूरं तत्तेन शमयति यं द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति॥ (३८)

मिमीते नाम ध्रुवाऽप शुचा त्रीणि च॥ [७]

सोत्तरवेदिरब्रवीथ्सर्वान्मया कामान्व्यश्नवथेति ते देवा अकामयन्तासुरान्भ्रातृव्यानभि भवेमेति तेऽजुहवुः सिꣳहीरसि सपत्नसाही स्वाहेति तेऽसुरान्भ्रातृव्यानभ्यभवन्तेऽसुरान्भ्रातृव्यानभिभूयाकामयन्त प्रजां विन्देमहीति तेऽजुहवुः सिꣳहीरसि सुप्रजावनिः स्वाहेति ते प्रजामविन्दन्त ते प्रजां वित्त्वा (३९)

अकामयन्त पशून् विन्देमहीति तेऽजुहवुः सिꣳहीरसि रायस्पोषवनिः स्वाहेति ते पशूनविन्दन्त ते पशून् वित्त्वाऽकामयन्त प्रतिष्ठां विन्देमहीति तेऽजुहवुः सिꣳहीरस्यादित्यवनिः स्वाहेति त इमाम्प्रतिष्ठामविन्दन्त त इमाम्प्रतिष्ठां वित्त्वाकामयन्त देवता आशिष उपेयामेति तेऽजुहवुः सिꣳहीरस्या वह देवान्देवयते (४०)

यजमानाय स्वाहेति ते देवता आशिष उपायन्पञ्च कृत्वो व्याघारयति पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धेऽक्ष्णया व्याघारयति तस्मादक्ष्णया पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्यै

भूतेभ्यस्त्वेति स्रुचमुद्गृह्णाति य एव देवा भूतास्तेषान्तद्भागधेयन्तानेव तेन प्रीणाति पौतुद्रवान्परिधीन्परि दधात्येषाम् (४१)

लोकानां विधृत्या अग्नेस्त्रयो ज्यायाꣳसो भ्रातर आसन्ते देवेभ्यो हव्यं वहन्तः प्रामीयन्त सौऽग्निरबिभेदित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति स निलायत स यां वनस्पतिष्ववसत्ताम्पूतुद्रौ यामोषधीषु ताꣳ सुगन्धितेजने यां पशुषु ताम्पेत्वस्यान्तरा शृङ्गे तं देवताः प्रैषमैच्छन्तमन्वविन्दन्तमब्रुवन् (४२)

उप न आ वर्तस्व हव्यं नो वहेति सोऽब्रवीद्वरं वृणै यदेव गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातॄणां भागधेयमसदिति तस्माद्यद् गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दति तेषान्तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति सोऽमन्यतास्थन्वन्तो मे पूर्वे भ्रातरः प्रामेषतास्थानि शातया इति स यानि (४३)

अस्थान्यशातयत तत्पूतुद्भवद्यन्माꣳसमुपमृतं तद्गुल्गुलु यदेतान्थ्समभारान्थ्समभरत्यग्निमेव तथ्समभरत्यग्नेः पुरीषमसीत्याहाग्नेर् यथ्समभारा अथो खल्वाहुरेते वावैनं ते भ्रातरः परि शेरे यत्पौतुद्रवाः परिधय इति॥ (४४)

वित्त्वा देवयत एषामब्रुवन् यानि चतुश्चत्वारिꣳशच्च॥ [८]

बद्धमव स्यति वरुणपाशादेवैनं मुञ्चति प्र णेनेक्ति मेध्य एवैनं करोति सावित्रियर्चा हुत्वा हविर्धाने प्र वर्तयति सवितृप्रसूत

एवैने प्र वर्तयति वरुणो वा एष दुर्वागुभयतो बद्धो यदक्षः स यदुथ्सर्जेद्यजमानस्य गृहानभ्युथ्सर्जेथ्सुवाग्देव दुर्या२ आ वदेत्याह गृहा वै दुर्याः शान्त्यै पत्नी (४५)

उपानक्ति पत्नी हि सर्वस्य मित्रं मित्रत्वाय यद्वै पत्नीं यज्ञस्य करोति मिथुनं तदथो पत्निया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै वर्त्मना वा अन्वित्य यज्ञ२ रक्षा२ंसि जिघा२सन्ति वैष्णवीभ्यामृग्भ्यां वर्त्मनोर्जुहोति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञादेव रक्षा३ंस्यप हन्ति यदध्वर्युरनग्नावाहुतिञ्जुहुयादन्धोऽध्वर्युः स्याद्रक्षा२ंसि यज्ञ२ हन्युः (४६)

हिरण्यमुपास्य जुहोत्यग्निवत्येव जुहोति नान्धोऽध्वर्युर्भवति न यज्ञ२ रक्षा२ंसि घ्नन्ति प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती इत्याह सुवर्गमेवैनं लोकं गमयत्यत्र रमेथां वर्ष्मन्पृथिव्या इत्याह वर्ष्म ह्येतत्पृथिव्या यद्देवयजनं२ शिरो वा एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानन्दिवो वा विष्णवुत वा पृथिव्याः (४७)

इत्याशीर्पदयर्चा दक्षिणस्य हविर्धानस्य मेथीं नि हन्ति शीर्षत एव यज्ञस्य यजमान आशिषोऽव रुन्धे दण्डो वा औपरस्तृतीयस्य हविर्धानस्य वषट्कारेणाक्षमच्छिनद्यत्तृतीयं छदिर्हविर्धानयोरुदाह्रियते तृतीयस्य हविर्धानस्यावरुद्ध्यै शिरो वा एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानं विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसीत्याह

तस्मा॑देतावद्धा शिरो॒ विष्यू॑तं॒ विष्णोः॒ स्यूर॑सि॒ विष्णौ॑र्ध्रुवम॒सीत्या॑ह वैष्ण॒व꣣ हि दे॒वत॑या हवि॒र्धानं॒ यम्प्र॑थ॒मं ग्र॒न्थिं ग्र॑न्थी॒याद्यत्तं न वि॑स्र॒꣣सयेदमे॑हेनाध्व॒र्युः प्र मी॑येत॒ तस्मा॒थ्स वि॒स्रस्यः॑॥ (४८)

पत्नी॑ हन्युर्वा पृथि॒व्या विष्यू॑तं॒ विष्णो॒ः पङ्क्ति॑꣣शतिश्च॑॥ [९]

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्यभि॒मा द॑त्ते॒ प्रसू॑त्या अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॒मित्या॑हा॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्तां॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॒ वज्र॑ इव॒ वा ए॒षा यदभि॒रभि॑रसि॒ नारि॑र॒सीत्या॑ह॒ शान्त्यै॒ काण्डे॑काण्डे॒ वै क्रि॒यमा॑णे य॒ज्ञ꣣ रक्षा॑꣣सि जिघा॑꣣सन्ति॒ परि॑लिखित॒꣣ रक्षः॒ परि॑लिखिता॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह॒ रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै (४९)

इ॒दम॒ह꣣ रक्ष॑सो ग्री॒वा अपि॑ कृन्तामि॒ यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्म इत्या॑ह॒ द्वौ वाव पुरु॑षौ॒ यं चै॒व द्वेष्टि॒ यश्चै॑नं॒ द्वेष्टि॒ तयो॑रे॒वान॑न्तरायं ग्री॒वाः कृ॑न्तति दि॒वे त्वा॒न्तरि॑क्षाय त्वा पृथि॒व्यै त्वेत्या॑है॒भ्य ए॒वैना॑ँल्लो॒केभ्यः॒ प्रोक्ष॑ति प॒रस्ता॑द॒र्वाचीं॒ प्रोक्ष॑ति॒ तस्मा॑त् (५०)

प॒रस्ता॑द॒र्वाचीं॑ मनु॒ष्या॑ ऊर्ज॒मुप॑ जीवन्ति क्रू॒रमि॑व॒ वा ए॒तत्क॑रोति॒ यत्खन॑त्य॒पोऽव॑ नयति॒ शान्त्यै॒ यव॑मती॒रव॑ नय॒त्यूग्वै यव॒ ऊर्गु॑दु॒म्बरः॑ ऊ॒र्जैवोर्ज॒꣣ सम॑र्धयति॒ यज॑मानेन॒ सम्मि॒तौदु॑म्बरी भवति॒ यावा॑ने॒व यज॑मान॒स्ताव॑तीमे॒वास्मि॒न्नूर्जं॑ दधाति पितॄ॒णा꣣

सदनमसीति बर्हिरव स्तृणाति पितृदेवत्यम् (५१)

ह्येतद्यन्निखातं यद्बर्हिरनवस्तीर्य मिनुयात्पितृदेवत्या निखाता स्याद्बर्हिरवस्तीर्य मिनोत्यस्यामेवैनां मिनोत्यथो स्वारुहमेवैनाङ्करोत्युद्दिवꣳ स्तभानान्तरिक्षं पृणेत्याहैषां लोकानां विधृत्यै द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोत्वित्याह द्युतानो ह स्म वै मारुतो देवानामौदुम्बरीं मिनोति तेनैव (५२)

एनां मिनोति ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनिमित्याह यथायजुरेवैतद् घृतेन द्यावापृथिवी आ पृणेथामित्यौदुम्बर्यां जुहोति द्यावापृथिवी एव रसेनानक्त्यान्तमन्ववस्रावयत्यान्तमेव यजमानं तेजसा-ऽनक्त्येन्द्रमसीति छदिरधि नि दधात्येन्द्रꣳ हि देवतया सदो विश्वजनस्य छायेत्याह विश्वजनस्य ह्येषा छाया यथ्सदो नवछदि (५३)

तेजस्कामस्य मिनुयात्त्रिवृता स्तोमेन सम्मितन्तेजस्त्रिवृत्तेजस्व्येव भवत्येकादशछदीन्द्रियकामस्यैकादशाक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुगिन्द्रियाव्येव भवति पञ्चदशछदि भ्रातृव्यवतः पञ्चदशो वज्रो भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदशछदि प्रजाकामस्य सप्तदशः प्रजा-पतिः प्रजापतेरात्या एकविꣳशतिछदि प्रतिष्ठाकामस्यैकविꣳशः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्या उदरं वै सद ऊर्गुदुम्बरो मध्यत औदुम्बरीं मिनोति मध्यत एव प्रजानामूर्जं दधाति तस्मात् (५४)

म॒ध्य॒त ऊ॒र्जा भु॑ञ्जते यजमानलो॒के वै दक्षि॑णानि छ॒दीꣳषि॑ भ्रातृव्यलो॒क उत्त॑राणि॒ दक्षि॑णा॒न्युत्त॑राणि करोति॒ यज॑मानमे॒वाय॑जमाना॒दुत्त॑रं करोति॒ तस्मा॒द्यज॑मा॒नोऽय॑जमाना॒दुत्त॑रो-ऽन्तर्व॒र्तान्क॑रोति॒ व्यावृ॑त्त्यै॒ तस्मा॒दर॑ण्यं प्र॒जा उप॑ जीवन्ति॒ परि॑ त्वा गिर्वणो॒ गिर॒ इत्या॑ह॒ यथाय॒जुरे॒वैतदिन्द्र॑स्य॒ स्यूर॒सीन्द्र॑स्य ध्रु॒वम॒सीत्या॑हे॒न्द्रꣳ हि दे॒वत॑या॒ सदो॒ यम्प्र॑थ॒मं ग्र॒न्थिं ग्र॑थ्नी॒याद्यत्तं न वि॑स्र॒ꣳसये॒दमे॑हेनाध्व॒र्युः प्र मी॑ये॒त तस्मा॒थ्स वि॒स्रस्यः॑॥ (५)

अप॑हत्यै॒ तस्मा॑त्पितृदेव॒त्यं॑ते॒नैव नव॑छदि॒ तस्मा॒थ्सदः॒ पश्च॑दश च॥ [१०]

शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॒ यद्ध॑वि॒र्धानं॑ प्रा॒णा उ॑पर॒वा ह॑वि॒र्धाने॑ खायन्ते॒ तस्मा॑च्छी॒र्ष॒न्प्रा॒णा अ॒धस्ता॑त्खायन्ते॒ तस्मा॑द॒धस्ता॑च्छी॒र्ष्णः प्रा॒णा र॑क्षो॒हणो॑ वलग॒हनो॑ वैष्ण॒वान्ख॑ना॒मीत्या॑ह॒ वैष्ण॒वा हि दे॒वत॑योपर॒वा असु॑रा॒ वै नि॒र्यन्तो॑ दे॒वानां॑ प्रा॒णेषु॑ वल॒गान्न्य॑खन॒न्तान्बा॑हुमा॒त्रेऽन्व॑विन्द॒न्तस्मा॑द्बाहुमा॒त्राः खा॑यन्त इ॒दम॒हं तं व॑ल॒गमुद्व॑पामि (५६)

यं नः॑ समा॒नो यमस॑मानो निच॒खानेत्या॑ह॒ द्वौ वाव पुरु॑षौ॒ यश्चैव स॑मा॒नो यश्चास॑मानो॒ यमे॒वास्मै॒ तौ व॑ल॒गं नि॒खन॑त॒स्तमे॒वोद्व॑पति॒ सं तृ॑णत्ति॒ तस्मा॒थ्सन्तृ॑ण्णा अन्तर॒तः प्रा॒णा न सम्भि॑नत्ति॒ तस्मा॒दस॑म्भिन्नाः प्रा॒णा अ॒पोऽव॑ नयति॒ तस्मा॑दा॒र्द्रा अ॑न्तर॒तः प्रा॒णा यव॑मती॒रव॑ नयति (५७)

ऊग्वै यवः॑ प्रा॒णा उ॑पर॒वाः प्रा॒णेष्वे॒वोर्ज॑ं दधाति ब॒र्॒हिरव॑

स्तृणाति तस्माँल्लोमशा अन्तरतः प्राणा आज्येन व्याघारयति तेजो वा आज्यं प्राणा उपरवाः प्राणेष्वेव तेजो दधाति हनू वा एते यज्ञस्य यदधिषवणे न सं तृणत्त्यसन्तृण्णे हि हनू अथो खलु दीर्घसोमे सन्तृद्ये धृत्यै शिरो वा एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानम् (५८)

प्राणा उपरवा हनू अधिषवणे जिह्वा चर्म ग्रावाणो दन्ता मुखमाहवनीयो नासिकोत्तरवेदिरुदरꣳ सदो यदा खलु वै जिह्वया दथ्स्वधि खादत्यथ मुखं गच्छति यदा मुखं गच्छत्यथोदरं गच्छति तस्माँद्धविर्धाने चर्मन्नधि ग्रावभिरभिषुत्याहवनीये हुत्वा प्रत्यञ्चः परेत्य सदसि भक्षयन्ति यो वै विराजो यज्ञमुखे दोहं वेद दुह एवैनामियं वै विराट्तस्यै त्वक्कर्मोधोऽधिषवणे स्तना उपरवा ग्रावाणो वथ्सा ऋत्विजो दुहन्ति सोमः पयो य एवं वेद दुह एवैनाँम्॥ (५९)

वपामि यवमतीरवं नयति हविर्धानमेव त्रयोविꣳशतिश्च॥ [११]

चात्वालाथ्सुवर्गाय यद्वैसर्जनानि वैष्णव्यर्चा पृथिव्यै साध्या इषे त्वेत्यग्निना पर्यग्नि पशोः पशुमालभ्य मेदसा स्रुचावेकादश॥ [१२] चात्वालाद्देवानुपैति मुञ्चति प्रह्रियमाणाय पर्यग्नि पशुमालभ्य चतुष्पादो द्विषष्टिः॥62॥ चात्वालात्पशुषु दधाति॥

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.
GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita
Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/